

OVISNOST O INTERNETU MEĐU SREDNJOŠKOLCIMA¹

UDK: 316.624 : 004-053.6

Prethodno priopćenje

Sažetak: *U radu se istražuje ovisnost o Internetu među srednjoškolcima. Ciljanu skupinu čini uzorak od 201 ispitanika iz srednjih škola u Međimurskoj županiji koji su popunili anonimnu online anketu putem društvene mreže Facebook. Online anketom se ispituje u kakvoj su korelaciji razina ovisnosti o Internetu i spol srednjoškolaca, u kojoj mjeri vrijeme, rizično ponašanje i školski uspjeh utječu na zastupljenost ovisnosti, odnosno da li pojava simptoma ovisnosti o Internetu kod adolescenata utječe na rizično ponašanje istih te zanemarivanje školskih obaveza. Nadalje, želi se utvrditi da li postoji razlika u razini postojanja moguće ovisnosti o Internetu među učenicima gimnazije te učenicima strukovnih škola. Za obradu podataka korištena je frekvencijska i korelacijska analiza i tablični prikaz. Rezultati pokazuju da kod učenika srednjih škola iz Međimurske županije postoje mali znakovi ovisnosti o Internetu koji su izraženiji kod muške populacije i učenika te učenica gimnazije, dok količina vremena provedenog na Internetu ima najveću ulogu kod pojave ostalih oblika ponašanja vezanih uz ovisnost o Internetu.*

Ključne riječi: *Internet, ovisnost o Internetu, adolescenti, srednjoškolci, rizična ponašanja*

UVOD

Internet se u Hrvatskoj pojavio početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća te je prema podacima iz 2012. godine trenutačno 3 167 838 korisnika tog medija u Hrvatskoj (Internet World Stats, 2012.). Uz brzi razvoj Interneta te s njim povezanih online proizvoda, servisa i usluga pojavljuje se i ovisnost o Internetu koja se u današnje vrijeme tretira kao psihološki poremećaj (Illinois Institute for Addiction Recovery, 2013.). Psihijatar Ronald Pies (2009.) definira ovisnost o Internetu kao „nemogućnost pojedinaca da kontroliraju svoje korištenje Interneta, što rezultira tjeskobom i/ili funkcionalnim poremećajem u svakodnevnom životu“, dok Kimberly Young (2009.) daje definiciju ovisnosti o Internetu kao „poremećaju kontrole nagona koji ne uključuje opojna sredstva“. Neki tvrde da je to psihološki poremećaj, drugi da je to poremećaj samokontrole ponašanja ili tehnološka ovisnost (Joinson, McKenna, Postmes i Reips, 2007.). Klinička istraživanja pokazuju kako su

¹ Rad je nagrađen Rektorovom nagradom akademske godine 2012./2013. te je prilagođen objavi u časopisu

simptomi karakteristični za ovisnost o Internetu povezani s drugim poremećajima poput depresije i seksualne kompulzivnosti, a samim time povlači se pitanje vezano uz povezanost ovisnosti o Internetu s ostalim sličnim poremećajima (Joinson i sur., 2007.). Znakovi i simptomi prema kojima se prepoznaje ovisnost o Internetu razlikuju se od pojedinca do pojedinca. Tako osobe koje se smatraju ovisnima gube pojam o vremenu provedenom na Internetu (Young, 2009.). Prema istraživanju Miliše i Tolića (2010.) ovisnike o Internetu karakterizira zanemarivanje neposrednih socijalnih kontakata i iskrivljene percepcije osobnih problema vezanih uz Internet, a korisnik se prilikom korištenja računala može osjećati opušteno ili uzbuđeno. Kao dodatne simptome autori navode netoleranciju, gubitak samokontrole i zanemarivanje obaveza. Navedeni znakovi spadaju u psihološke simptome dok se u najčešće fizičke simptome ubrajaju nedostatak sna, promjena prehrabnih navika, sindrom karpalnog tunela, bolovi u leđima, vratu te suhe i napete oči. Kliničko istraživanje koje su proveli Hao Lei i suradnici (2012.) dokazalo je da ovisnost o Internetu doslovno mijenja fizičku strukturu ljudskog mozga. Ova je spoznaja znanstvenike poprilično uznemirila, jer se slične promjene u mozgu događaju i kod ovisnika o kokainu, heroinu i drugim opojnim drogama (Bratonja Martinović, 2012.). Postoji više obilježja koja se tiču ovisnosti o Internetu. U njih spadaju demografsko i sadržajno obilježje. Spol je jedno od demografskih obilježja koje je vezano uz načine korištenje Interneta među tinejdžerima. Američki dječaci više su motivirani od djevojaka u pogledu funkcionalnih i zabavnih aktivnosti na Internetu, što uključuje pretraživanje web stranica, igranje igara te skidanje filmova i aplikacija. Nasuprot tome, djevojke češće koriste Internet za obrazovne i socijalne aktivnosti, uključujući *chat*, društvene mreže, *e-mail* i slušanje glazbe (Lenhart i Madden, 2005.). Čak 63% hrvatskih tinejdžera koristi Internet za komunikaciju s prijateljima, njih 61% za skidanje (*download*) raznog sadržaja s Interneta/weba, 47% za pretraživanje sadržaja potrebnog za školu i učenje, a 42% za pretraživanje bez nekog specifičnog cilja (Haddon i Livingstone, 2012.). *Vrijeme* je također jedno od bitnih obilježja vezano uz ovisnost o Internetu. Naime ono može biti vrlo produktivno ukoliko se taj medij koristi u razumnim količinama, u prosjeku 38,5 sati tjedno, međutim kada korisnik prijeđe određenu granicu korištenja Internet može uvelike promijeniti njegov život (Young, 2009.). Učestalo korištenje Interneta za neposlovne aktivnosti kao što su besciljno surfanje Internetom, igranje online igara, obično počinje oduzimati previše korisnikovog vremena što dovodi do zanemarivanja socijalnih veza, posla, škole ili nekih drugih važnih obaveza. Istraživanje o ovisnosti o Internetu među srednjoškolicima u turskoj Ankari (Üneri i Tanıdır, 2011.) pokazalo je da razina ovisnosti raste povećanjem vremena korištenja Interneta. Što se tiče djece u Hrvatskoj,

prema istraživanju iz 2009. godine (Haddon i Livingstone, 2012.), njih 49% pristupa Internetu svaki dan, 34% nekoliko puta na tjedan, dok 17% djece koristi Internet nekoliko puta mjesečno. Grant (2005.) kao najveći razlog zbog kojeg adolescenti prekomjerno koriste Internet navodi česte promjene raspoloženja. U tinejdžerske motive za korištenje Interneta još su uključeni zabavno i uzbudljivo Internet iskustvo, učenje za nekomercijalne svrhe, trošenje vremena bez nekog cilja, komunikacija s drugim ljudima te potraga za informacijama o određenim proizvodima prilikom donošenja odluke o kupnji (Steffes-Hansen i Tsaoa, 2008.). Korištenjem Interneta mogu se razviti i razna rizična ponašanja kod adolescenata na temelju čega su Ybarra i Mitchell (2007.) proveli istraživanje. U rizike koji se mogu pojaviti korištenjem Internetu uvrstio je otkrivanje osobnih informacija, agresivno ponašanje, razgovor s nepoznatim osobama, aktivnosti vezane uz seksualno ponašanje te skidanje (*download*) materijala s Interneta. Ovo istraživanje je pokazalo da se čak 20% ispitanika izjasnilo kako je bilo izloženo elektroničkom nasilju. Kao najčešći oblik rizičnog ponašanja pokazalo se otkrivanje osobnih informacija, a razgovor o seksualnim potrebama putem Interneta s nepoznatim osobama pokazao se vrlo rijetkim. Istraživanje koje je provedeno u jesen 2008. godine na 17 tisuća ispitanika starijih od 15 godina u sedamnaest europskih zemalja pokazuje da se Hrvatska s oko 47,5% korisnika Interneta nalazila na 11. mjestu. Navodi se da je u odnosu na 2007. godinu korištenje Interneta u istraživanoj populaciji poraslo za 8% (Dumičić i Žmuk, 2009.).

Glavni cilj ovog istraživačkog rada jest otkriti u kojoj je mjeri ovisnost o Internetu prisutna među srednjoškolcima u Međimurskoj županiji te kako ona utječe na njihovu svakodnevnicu. Srednjoškolci kao ciljana skupina odabrani su iz razloga jer su upravo oni najviše izloženi *online* životu i svim pozitivnim i negativnim posljedicama koje Internet donosi, a to dokazuju već mnoga provedena istraživanja. Pretragom literature vezane uz ovisnost o Internetu među srednjoškolcima uvideno je da u Hrvatskoj postoji manjak istraživanja na ovu temu što je još jedan od razloga zašto je odlučeno bolje istražiti ovo područje.

HIPOTEZE I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Temeljem pregleda prethodno spomenutih istraživanja i prikupljenih informacija u predistraživanju, postavljene su dvije hipoteze. Hipoteza H1 tvrdi da postoji povezanost rizičnih oblika ponašanja učenika srednjih škola s brojem sati koje tjedno provode na Internetu, dok hipoteza H2 ukazuje na to da su ponašanja vezana uz ovisnost o Internetu više

prisutna kod učenika strukovnih škola u odnosu na učenike gimnazija u Međimurskoj županiji. Uz hipoteze postavljena su i istraživačka pitanja koja ispituju da li se razina ovisnosti o Internetu razlikuje prema spolu učenika, u kojoj mjeri vrijeme, rizično ponašanje i školski uspjeh utječu na zastupljenost ovisnosti o Internetu kod učenika, da li zbog vremena provedenog na Internetu učenici srednjih škola ne spavaju dovoljno te utječe li prekomjerno korištenje Interneta pozitivno ili negativno na školski uspjeh učenika?

METODE RADA

ISPITANICI

U istraživanju je sudjelovalo 233 učenika srednjih škola na području Međimurske županije. Od ukupnog broja popunjenih *online* anketa kod 32 ispitanika podaci su proglašeni nevažećima na temelju njihovog negativnog odgovora na pitanje o iskrenosti prilikom popunjavanja ankete. Sudjelovanje u anketiranju bilo je dobrovoljno i anonimno, a sudionici su mogli u bilo kojem trenutku odustati. Važeći uzorak od ukupno 201 ispitanika, za koje je provedena obrada podataka, obuhvatio je učenike sljedećih srednjih škola: Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec (17%), Ekonomska i trgovačka škola Čakovec (25%), Tehnička škola Čakovec (13%), Srednja škola Čakovec (6%), Gospodarska škola Čakovec (15%), Graditeljska škola Čakovec (14%) te Srednja škola Prelog (10%). Prigodni uzorak ispitanika obuhvatio je 112 učenica ženskog spola (56%), kao i 89 učenika muškog spola (44%). Dob ispitanika bila je u rasponu od 15 do 19 godina, s prosjekom od 17,1 godina ($SD=1,27$), pri čemu su razlike u prosječnoj dobi učenika i učenica bile zanemarive. Rezultati su pokazali da je od ukupnog broja ispitanika 23 učenika i 20 učenica živjelo u gradu (21%), dok je 28 učenika i 48 učenica bilo iz prigradskih naselja (38%), a na selu je živjelo 38 učenika i 44 učenica (41%).

INSTRUMENTI

Prikupljanje podataka provedeno je anonimnom *online* anketom putem društvene mreže *Facebook*, a obuhvatilo je nekoliko skupina pitanja. *Demografska obilježja* ispitanika obuhvaćena su pitanjima koja su se odnosila na spol, dob, školu i mjesto stanovanja učenika. *Sadržajna obilježja* predstavljaju pitanja koja se odnose na najčešće aktivnosti koje učenici rade na Internetu te mjesto/vezu kod pristupanja Internetu koji uvelike utječu na potencijalni nastanak ovisnosti. *Socijalno – kulturološka obilježja* vezana su uz pitanja koja mogu utjecati

na nastanak ovisnosti o Internetu te ih se promatra kroz motivaciju za korištenjem Interneta, raspoloženje u trenutku korištenja i pojavu apstinencije od Interneta. Neke od tvrdnji koje su obuhvatile socijalno – kulturološka obilježja su: Osjećam se nemirnim/nemirnom kad pokušam smanjiti svoje korištenje Interneta. Zbog Interneta sam zanemario/zanemarila svoj društveni život. Zanemarujem svoje školske obaveze zbog Interneta. Lakše komuniciram s drugima putem Interneta nego licem u lice. Moj život bez Interneta bio bi dosadan i prazan.

Vremenski elementi su istraženi pitanjima koja igraju najvažniju ulogu kada promatramo ovisnost o Internetu, a količina vremena provedena na Internetu može ukazivati na prisustvo ovisnosti. Prema Kimberly Young (2009.) na ovisnost ukazuje više od 38,5 sati tjedno provedenih na Internetu. Neke tvrdnje koje obuhvaćaju vremenske elemente su: Na tjedan provodim više od 40 sati na Internetu. Kada sam na Internetu u sebi ponavljam rečenicu „Još samo nekoliko minuta.“ Moji ukućani smatraju da provodim previše vremena na Internetu. Zbog Interneta ne spavam dovoljno.

Rizično ponašanje uključuje pitanja vezana uz odnos prema školi te način na koji se koristi slobodno vrijeme provedeno na Internetu. Uključuje zlostavljanje putem Interneta, razmjenjivanje poruka s nepoznatim osobama, primanje poruka seksualnog sadržaja te nadalje opasno otkrivanje osobnih podataka.

Za otkrivanje znakova ovisnosti o Internetu korištena je skala Kimberly Young (2009.) te Likertova ljestvica za odgovore sa ukupno 27 tvrdnji. Na svaku tvrdnju skale ovisnosti o Internetu ispitanici su mogli odgovoriti s: 1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – nemam mišljenje, 4 – slažem se i 5 – u potpunosti se slažem. Glavno istraživanje je provedeno u ožujku i travnju 2013. godine. Anketiranje srednjoškolaca provedeno je putem društvene mreže Facebook gdje je napravljena grupa „Ovisnost o Internetu među srednjoškolcima“ u koju su dodani isključivo učenici srednjih škola. Anketa je bila prezentirana putem weba, a izrađena je u alatu Google Docs. Za obradu podataka korištena je frekvencijska i korelacijska analiza.

REZULTATI I RASPRAVA

Važeći odgovori za 201 ispitanika statistički su obrađeni te grupirani prema skupinama pitanja, obrađeni, opisno analizirani i interpretirani uz korištenje literature kad je to bilo moguće.

VREMENSKI ELEMENTI

Na tjedan provodim više od 40 sati na Internetu je tvrdnja sa kojom se u potpunosti složilo 63 ispitanika. To je vrlo velik broj sati tjedno provedenih na Internetu, zaključeno prema kriterijima ovisnosti koje je definirala Kimberly Young (2009.), te navedeni postotak ispitanika mnogo odskače od ostalih postotaka vezanih uz *vremenske elemente*. Prema istraživanju koje je provela istraživačka agencija Gfk 2008. godine u Hrvatskoj, na reprezentativnom uzorku 1 000 ispitanika starijih od 15 godina 47% ispitanika koristi Internet do 5 sati tjedno, a 28% od 5 do 10 sati tjedno (Dumičić i Žmuk, 2009.). Potrebno je naglasiti da su taj reprezentativni uzorak činili srednjoškolci ali i mladi stariji od 19 godina.

Vrlo veliki broj ispitanika (34,83%) u istraživanju izjavljuju da *izgube osjećaj o vremenu kada su na Internetu*, što je još jedan pokazatelj ovisnosti o tom mediju. U sklopu istraživanja postavljena je i tvrdnja koja glasi: *Kada sam na Internetu u sebi ponavljam „Još samo nekoliko minuta“*. Rezultati pokazuju kako se 47 ispitanik u potpunosti slaže i 51 ispitanik slaže s tvrdnjom. Iz navedenog je lako zaključiti da oko 50% učenika ne može kontrolirati vrijeme provedeno na Internetu, odnosno da je ono često duže od planiranog.

Kimberly Young (2009.) napominje kako je jedan od znakova moguće ovisnosti o Internetu dulje vrijeme upotrebe Interneta nego što je to u početku planirano, stoga su rezultati dobiveni na temelju tvrdnje *Na Internetu ostajem dulje nego što sam planirao* doista zabrinjavajući. Čak 88 učenika u potpunosti složilo, a njih 64 sa tvrdnjom se ne slaže.

Iako rezultati pokazuju kako velik broj roditelja i ostalih ukućana smatra da njihovi tinejdžeri provode previše vremena na Internetu (preko 40%), relativno malen broj srednjoškolaca skriva stvarno vrijeme provedeno na Internetu. Prema prikupljenim podacima 22 ispitanika se u potpunosti složilo s tvrdnjom da je *lagao/lagala članovima obitelji o vremenu provedenom na Internetu*, 14,93% njih se složilo, a 39,30% ispitanika uopće se ne slaže.

Relativno malen broj učenika, njih 27 u potpunosti se slaže sa tvrdnjom *Zbog Interneta ne spavam dovoljno*, a 28 se slaže. Ovi podaci o četvrtini ispitanika koji nedovoljno spavaju zahtijevaju mnogo pažnje s obzirom na težinu posljedica do kojih ovaj problem može dovesti, posebno kod učenja u školi i kod kuće. Uzmemo li u obzir da se 97% ispitanika izjasnilo kako Internetu najčešće pristupa od kuće, taj podatak možemo povezati sa spomenutom tvrdnjom. Kada tinejdžeri imaju stalan pristup Internetu, po mogućnosti iz svoje

sobe, uzevši u obzir i želju za privatnošću i nedostatak roditeljskog nadzora, česta je posljedica nedostatak sna koji može biti uzrokovan kasnim odlaskom na spavanje. Nedostatak sna utječe na kvalitetu svakodnevnog života učenika, njihova produktivnost pada, javljaju se emocionalni i zdravstveni problemi, a često trpe i školske ocjene i obveze (Darlon, 2007.).

SOCIJALNO-KULTUROLOŠKI ELEMENTI

Relativno malen broj ispitanika složio se s tvrdnjom kako je *više puta bezuspješno pokušao kontrolirati svoje korištenje Interneta*. Tek 4,98% njih u potpunosti slaže s tvrdnjom, 12,94% se slaže, a 28,36% nema mišljenje. Zaključuje se kako učenici većinom uspješno kontroliraju svoje korištenje Interneta ili smatraju kako nemaju potrebe za takvom vrstom samokontrole. Ovaj podatak povezan je s tvrdnjom *Osjećam se nemirnim/nemirnom kada pokušam smanjiti svoje korištenje Interneta* gdje se samo 5,97% slaže. Young (2009.) tvrdi kako je nemoć pojedinaca da kontroliraju upotrebu Interneta jedan je od kriterija prema kojima se može prepoznati ovisnost o Internetu, a kod ove skupine ispitanika to je prisutno u relativno malom postotku. To nam govori da ispitanici dobro kontroliraju upotrebu Interneta te se prema ovom kriteriju ne mogu okarakterizirati kao ovisni o Internetu.

Internet može utjecati na društveni život učenika, a rezultati dobiveni istraživanjem pokazuju da se 3,89% u potpunosti složilo da su *zanemarili svoj društveni život zbog Interneta*, dok se 7,96% učenika složilo, a 41,79% uopće se ne slaže sa navedenom tvrdnjom. Rezultati dobiveni ovim pitanjem iznenađujuće su pozitivni i ohrabrujući, s obzirom na količinu slobodnog vremena i velik broj sati koje ispitanici srednjoškolci provode na Internetu.

Većina srednjoškolaca, njih 118 ili, izjasnila se da se ne slaže sa tvrdnjom *Više vremena provodim na Internetu nego u društvu prijatelja* dok se njih 35 potpuno ili djelomično slažu. Spomenuta tvrdnja povezuje socijalne i vremenske elemente te može pokazivati na nastanak ovisnosti o Internetu. Kao što je već spomenuto u ovom radu, Üneri i Tanıdır proveli su istraživanje 2011. godine čiji rezultati su pokazali da ovisnost o Internetu raste povećanjem korištenja Interneta. Međutim iz naših rezultata vidljivo je kako Internet nije zamijenio društveni život ispitanih učenika.

Rezultati dobiveni odgovorima na tvrdnju *Internet koristim kako bi umanjio/umanjila loše raspoloženje (npr. osjećaj bespomoćnosti, krivnje, anksioznosti, depresije)* pokazuju da sveukupno 50 ispitanika koristi Internet da bi umanjili svoje loše raspoloženje. Moguće je zaključiti da anketirani učenici ne pokazuju znakove depresije ili nervoze (njih 39,30%) kada

nisu na Internetu, kao i da relativno malen broj ispitanika osjeća suprotno, ukupno njih 20 (9,95%). Tvrdnja koja daje ove rezultate glasi *Često se dogodi da se osjećam depresivno, nervozno ili promjenjivo dok nisam na Internetu, no ti osjećaji prestaju čim dođem online*. Još uvijek nije dokazano da li Internet izaziva depresiju ili su ipak depresivni ljudi više skloniji u većoj mjeri koristiti Internet.

Velik broj ispitanika u potpunosti složio (33,83%) ili samo složio (36,32%) sa tvrdnjom da *Internet pomaže kod učenja*, što je jedna od koristi upotrebe Interneta, dok se, s druge strane, samo jedan učenik uopće nije složio s navedenom tvrdnjom. U današnje vrijeme javlja se potreba za bržim i široko dostupnim obrazovanjem pri čemu Internet uvelike pomaže, a iz dobivenih rezultata istraživanja možemo zaključiti da je upotreba Interneta za svrhu obrazovanja na vrlo visokoj razini među srednjoškolcima.

S tvrdnjom *Zanemarujem svoje školske obaveze zbog Interneta* složilo se 34 ispitanika, u potpunosti se složilo njih 16, a 26% ispitanika navodi kako nema mišljenje o ovoj tvrdnji. Rezultati su očekivani s obzirom na količinu vremena koje srednjoškolci provode na Internetu, vrstu i količinu sadržaja kojeg pretražuju te aktivnosti koje najčešće rade na Internetu. Temeljem dobivenih rezultata možemo zaključiti da Internet utječe na zanemarivanje školskih obaveza što je svakako negativna strana korištenja Interneta, a budući da velik postotak ispitanika nema nikakvo mišljenje o zadanoj tvrdnji vidimo kako srednjoškolci ili ne uzimaju svoje školske obaveze dovoljno ozbiljno ili ne smatraju da postoji veza između vremena kojeg provode na Internetu i vremena za učenje.

Očekivana posljedica zanemarivanja školskih obaveza je i ostvarivanje slabijih rezultata u školi što pokazuju postoci odgovora dobiveni na tvrdnju *Internet negativno utječe na moje ocjene*. U potpunosti se složilo 6,97% učenika, dok se 33,33% uopće ne slaže. Usporedivši navedenu tvrdnju sa onom iz prethodnog pitanja mogu se naslutiti moguće povezanosti između zanemarivanja školskih obaveza zbog Interneta i njegova lošeg utjecaja na ocjene, što će biti provjereno i korelacijom.

Rezultati pokazuju da znatan broj ispitanika *lakše komunicira putem Interneta nego licem u lice*. Ukupno 50 učenika (24,87%) složilo se sa takvom tvrdnjom, nadalje 48 (23,88%) ispitanika nema mišljenje, a njih 64 (31,84%) uopće se ne slaže.

Kada nisam online često maštam o Internetu i razmišljam o aktivnostima koje bih na Internetu mogao/mogla raditi tvrdnja je s kojom se samo 3,98% učenika u potpunosti se

složilo, dok 41,29% ispitanika u potpunosti opovrgava navedenu tvrdnju. Rezultati su pozitivni i ne ukazuju na postojanje ovisnosti o Internetu kod znatnog dijela ispitanice skupine srednjoškolaca.

Sa tvrdnjom da *Internet koriste kako bi pobjegli od svakodnevnih problema* složilo se 40 ispitanika. U potpunosti se slaže 7,46% učenika, 12,44% se slaže, a 41,29% ispitanika opovrgava tvrdnju. Dobiveni rezultat možemo smatrati donekle pozitivnim s obzirom na današnji svijet u kojem se tehnologija i Internet brzo razvijaju te imajući u vidu veliku ulogu koju zauzimaju u životu tinejdžera, te budući da je bila očekivana veća brojka ispitanika koji se slažu sa tvrdnjom. Prema Kimberly Young (2009.) je ispitivana tvrdnja jedna je od osnovnih kriterija pomoću kojeg se može dijagnosticirati ovisnost o Internetu stoga postotak od približno 20% učenika koji koriste Internet kao bijeg od svakodnevnih problema ne treba zanemariti.

Na tvrdnju *Moj život bez Interneta bio bi dosadan i prazan* 58 (28,86%) ispitanika odgovorilo je pozitivno. Ohrabrujuće je da se čak 92 (45,77%) učenika ne slaže, međutim dovoljan je i postotak onih koji nemaju nikakvo mišljenje, čak 51 (25,37%) srednjoškolac. Gledajući nominalno, broj ispitanika koji su se složili s navedenom tvrdnjom obuhvaća oko jedne četvrtine ispitanih, međutim uzme li se u obzir sadržaj pitanja zaključujemo kako je to jedan od faktora koji može ukazivati na mogući razlog nastanka ovisnosti o Internetu.

RIZIČNO PONAŠANJE NA INTERNETU

Rezultati dobiveni na tvrdnju *Osjećam veliku bliskost s online sugovornicima* pokazuju da ispitanici u pravilu nemaju osjećaj velike bliskosti što je u suštini vrlo dobro. Komunikacija putem Interneta ublažava tjeskobu u trenucima samoće i smanjuje loše raspoloženje koje kod tinejdžera često varira pa se 25,87% postotak nerazvrstanih (s odgovorom *nemam mišljenje*) može time protumačiti.

Elektroničko nasilje je najčešći oblik povrede djece putem Interneta. Komunicirajući s nepoznatim i zlonamjernim osobama, posjećujući sumnjive i neprimjerene sadržaje djeca se nerijetko dovode u opasnost. Postoji velik broj slučajeva u kojima se na određenoj Internetskoj stranici nalaze informacije u koje tinejdžeri počinju vjerovati te njihov razvoj krene u krivom smjeru (Varga, 2011.). Broj ispitanika u ovom istraživanju koji nije primio nikakve poruke seksualnog sadržaja putem Interneta iznosi 91. Iako je ta brojka neočekivano visoka, još uvijek postoji velik broj onih koji su primili sadržaje takvog tipa, ukupno 57

(28,36%) učenika. Ovdje se može postaviti pitanje da li su adolescenti svjesni rizičnih sadržaja kojima pristupaju na Internetu ili ih percipiraju kao prihvatljive.

Tvrdnja *Na Internetu govorim i radim stvari koje u stvarnom životu nikad ne bih smatra se mogućim pokazateljem na rizično ponašanje na Internetu*, ukoliko srednjoškolci koriste Internet kao bijeg od stvarnog života gdje mogu raditi i biti ono što im u stvarnosti nije dopušteno. Istraživanje je pokazalo kako mali broj srednjoškolaca, njih 35 (17,42%), na Internetu govori i radi stvari koje u stvarnome životu nikad ne bi, dok velik postotak njih (41,29%) to opovrgava.

Otkrivanje osobnih podatka putem Interneta može se opisati kao neodgovorno ili opasno ponašanje jer potencijalni zlostavljači mogu iskoristiti te iste podatke u svrhu povrede druge osobe. Većina korisnika nije svjesna te činjenice što i potvrđuje istraživanje Varge (2011.). Rezultati njegovog istraživanja govore da se 57,8% ispitanika izjasnilo kako se uglavnom slaže da im je privatnost na Internetu ugrožena, pri čemu se 11,7% u potpunosti složilo, dok se samo 24% ispitanika nije složilo s navedenom tvrdnjom. Rezultati ankete koja je provedena u našem istraživanju otkrivaju da se sa tvrdnjom *Na Internetu otkrivam svoje osobne podatke* mali postotak srednjoškolaca u potpunosti slaže, njih 3,48%, sa tvrdnjom ih se slaže 15,42%, a 37,81% srednjoškolaca uopće se ne slaže.

S tvrdnjom *Na Internetu razmjenjujem poruke s nepoznatim ljudima*, najveći postotak srednjoškolaca uopće se ne slaže s (44,28%), dok se malen broj učenika u potpunosti slaže (9,45%). Rezultati ne ukazuju na prošireno rizično ponašanje u ovom aspektu promatranja.

Zlostavljanje putem Interneta može se dogoditi od strane žrtvama poznatih i nepoznatih osoba, a budući da Internet omogućuje visoku razinu anonimnosti njegove se mogućnosti mogu iskoristavati i u negativne svrhe. Naši rezultati pokazuju kako je malen broj učenika bio *izložen zlostavljanju putem Interneta*, samo 15 (7,46%) njih se složilo, dok se uopće ne slaže s tvrdnjom. Iako to nije veliki postotak, s obzirom na veličinu problema koji se ispituje ovom tvrdnjom, podaci su ipak pomalo zabrinjavajući. Uzevši u obzir da ispitanicima nije bilo objašnjeno na što se sve odnosi pojam *zlostavljanje putem Interneta* te da možda nisu u potpunosti educirani o istom pojmu, možemo pretpostaviti kako ne mogu prepoznati sve znakove zlostavljanja na Internetu.

Gledajući s druge pozicije, ispitala se tvrdnja *Koristio/koristila sam Internet za zlostavljanje drugih osoba*, a prikupljeni rezultati se slažu s prethodnom tvrdnjom. Čak

80,60% učenika uopće ne koristi Internet za zlostavljanje drugih osoba, dok je samo 10 ispitanika (4,97%) koristilo Internet za zlostavljanje drugih.

SADRŽAJNI ELEMENTI

Pitanje koje se odnosilo na prikupljanje podataka o sadržaju koji učenici najčešće posjećuju na Internetu glasilo je „Molimo Vas da nabrojite aktivnosti koje najčešće radite na Internetu?“. Iz rezultata je vidljivo kako su društvene mreže postale jedan od najzastupljenijih oblika komunikacije u ispitanika, a društvena mreža *Facebook* spomenuta je u skoro svakom odgovoru kao najčešća aktivnost. Taj podatak je očekivan s obzirom da se anketa provodila upravo putem ove društvene mreže. Za online komunikaciju najčešće je korišten program *Skype*. Veliki broj muških ispitanika među aktivnosti na Internetu svrstao je *igranje online igara* i *praćenje novosti*. Nekoliko srednjoškolaca spomenulo je *praćenje kladionica* i sudjelovanje u *forumima*. Dok velik broj ispitanika ženskog spola najviše koristi *Ask*. Aktivnosti koje hrvatski adolescenti najčešće rade na Internetu pomalo se razlikuju od onih kojima se bave oni iz susjedne Slovenije te iz Velike Britanije. Haddon i Livingtone (2012.) zaključili su da 86% mladih Slovenaca najčešće koristi Internet za gledanje raznih video isječaka i spotova, 80% igra online igre, a 74% posjećuje društvene profile. Što se tiče adolescenata iz Velike Britanije, čak 92% njih koristi Internet za potrebe školskih zadaća, 83% za igranje online igara, a 75% za gledanje video isječaka i spotova.

KORELACIJSKA ANALIZA²

Tablica 1.
Korelacijska analiza

Varijable stavljene u odnos	Koeficijent korelacije r	Koeficijent determinacije r^2	Postotak povezanosti
- Vrijeme provedeno na Internetu - Zanemarivanje društvenog života	0,31	0,1	10%
- Vrijeme provedeno na Internetu - Zanemarivanje školskih obaveza	0,30	0,09	9%
- Razmjenjivanje poruka s nepoznatim osobama putem Interneta - Zlostavljanje na Internetu	0,39	0,15	15%
- Bliskost s on-line sugovornicima - Korištenje Interneta kao bijeg od svakodnevnih problema	0,37	0,14	14%

Varijable stavljene u korelacijski odnos su vrijeme provedeno na Internetu i zanemarivanje društvenog života. Njihov koeficijent korelacije (r) iznosi 0,31. Ova korelacija je pozitivna te potvrđuje da postoji statistički značajna povezanost navedenih varijabli. Koeficijent determinacije (r^2) iznosi 0,1, a postotak povezanosti je 10%. Iz ovog se zaključuje da je moguće kako zbog vremena provedenog na Internetu ispitanici zanemaruju društveni život.

Korelacijska analiza pokazala je da postoji sukladan rast vrijednosti između vremena provedenog na Internetu i zanemarivanja školskih obaveza. Koeficijent korelacije r je pozitivan i iznosi 0,30, dok je $r^2=0,09$. Postotak povezanosti navedenih varijabli je malen, tj. iznosi 9%. Povezanost postoji no nije nužno kako će svi oni učenici koji dnevno ili tjedno više borave na Internetu zanemarivati svoje školske obaveze i imati lošije rezultate od onih koji manje vremena provode na Internetu.

Nadalje postavljeno je pitanje „Da li postoji povezanost između razmjenjivanja poruka s nepoznatim osobama putem Interneta te zlostavljanja na Internetu?“. Koeficijent korelacije između ovih varijabli pozitivan je i iznosi $r=0,39$, a koeficijent determinacije jednak je $r^2=0,15$. Jačina povezanosti iznosi 15% što je dostatan postotak pa se može zaključiti kako će pojedinci koji razmjenjuju poruke s nepoznatim ljudima putem Interneta biti izloženi mogućem zlostavljanju od strane istih.

² Korelacija je statistički postupak za izračunavanje vrijednosti povezanosti između dviju varijabli, a iskazuje se brojčano. Predznak koeficijenta (-/+) govori o smjeru povezanosti određenih varijabli.

Bliskost s *online* sugovornicima i korištenje Interneta kao bijeg od svakodnevnih problema također ukazuju na postojanje pozitivne korelacije od $r=0,37$. Postotak povezanosti od 14% ukazuje na to da učenici koji u Internetu pronalaze utjehu i smirenje češće bliži s *online* sugovornicima, što bi moglo značiti da putem Interneta relativno lako sklapaju nova prijateljstva koja im pomažu kod prevladavanja svakodnevnih problema.

Sukladno istraživačkom pitanju 1. „Da li se razina ovisnosti razlikuje prema spolu učenika?“ izrađena je tablica 2. Kao kriterij ispitivanja ovisnosti o Internetu modificirana su pitanja prema Kimberly Young (2009.). U potencijalne ovisnike o Internetu svrstani su učenici koji su na gore navedene tvrdnje odgovorili sa 4 – *slažem se* i 5 – *u potpunosti se slažem*. Izračunat je broj tih odgovora, posebno za muški te posebno za ženski spol, i naveden je postotak istih za svaku od tvrdnji u tablici.

Tablica 2.

Distribucija prema spolu na skali ovisnosti o Internetu

TVRDNJE	M		Ž	
	Broj odgovora	%	Broj odgovora	%
Više sam puta bezuspješno pokušao/pokušala kontrolirati svoje korištenje Interneta.	17	19,10	19	16,96
Osjećam se nemirnim/nemirnom kad pokušam smanjiti svoje korištenje Interneta.	23	25,84	19	16,96
Na Internetu ostajem dulje nego što sam planirao/planirala.	67	75,28	85	75,89
Lagao/lagala sam članovima obitelji o vremenu provedenom na Internetu.	36	40,45	16	14,29
Internet koristim kako bi umanjio/umanjila loše raspoloženje (npr. osjećaj bespomoćnosti, krivnje, anksioznosti, depresije).	32	35,96	18	16,07
Internet koristim kako bi pobjegao/pobjegla od svakodnevnih problema.	20	22,47	20	17,86
Internet negativno utječe na moje ocjene.	16	17,98	20	17,86
Kada nisam online često maštam o Internetu i razmišljam o aktivnostima koje bi na Internetu mogao/mogla raditi.	24	26,97	10	8,93

Tablica 2. daje pregled deskriptivnih pokazatelja po spolu po pojedinim česticama skale ovisnosti o Internetu. S obzirom da nisu bili provedeni odgovarajući testovi ne možemo direktno govoriti o značajnosti razlika. Imajući u vidu tvrdnju *Više sam puta bezuspješno pokušao/pokušala kontrolirati svoje korištenje Interneta*, nešto je veći postotak muških odgovora (19,10%) i time se vidi kako ispitanika skupina dječaka ima nešto više problema samokontrole prilikom korištenja Interneta od ispitanika ženskog spola (16,96%). Analizom tvrdnje *Osjećam se nemirnim/nemirnom kad pokušam smanjiti svoje korištenje Interneta*

uočila se veća razlika u postocima među spolom. Dobivenih rezultata na tvrdnju *Na Internetu ostajem dulje nego što sam planirao/planirala* pokazuju skoro jednake postotke za oba spola. Sljedeća od analiziranih tvrdnji glasi *Internet koristim kako bi pobjegao/pobjegla od svakodnevnih problema*. U ovom je slučaju također veći postotak odgovora kod muških ispitanika i iznosi 22,47%, dok je kod ženskih ispitanika jednak 17,86%. Promatrajući tvrdnju *Internet negativno utječe na moje ocjene* ne uočava se razlika u postocima broja odgovora stupnja 4 i 5 kod muške (17,98%) i ženske (17,86%) populacije.

Prema dobivenim korelacijama rizičnih oblika ponašanja i broja sati koje srednjoškolci tjedno provode na Internetu prihvaćena je hipoteza H1 koja glasi: *Postoji povezanost rizičnih oblika ponašanja učenika srednjih škola s brojem sati koje tjedno provode na Internetu*. Koeficijent korelacije u odnosu otkrivanja osobnih podataka i broja sati koje srednjoškolci provode na Internetu iznosi 0,34 što pokazuje na povezanost ovih dviju varijabli. Kada se u odnos stavlja razmjenjivanje podataka s nepoznatim ljudima i broj sati tjedno provedenih na Internetu dobivena korelacija je malo veća ($r=0,41$), tj. i kod ovih varijabli primjećuje se međusobna povezanost i utjecaj jedne na drugu (koeficijent determinacije je 17%). Vrlo nizak koeficijent korelacije ($r=0,13$) pronađen je između odnosa broja sati tjedno provedenih na Internetu i pojave zlostavljanja od strane drugih putem Interneta. Međutim, relativno visoka razina povezanosti pronađena je između broja sati koje učenik provodi na Internetu i primanja poruka seksualnog sadržaja, a iznosi $r=0,33$.

Hipoteza H2 koja glasi: *Ponašanja vezana uz ovisnost o Internetu su više prisutna kod učenika strukovnih škola u odnosu na učenike gimnazija u Međimurskoj županiji*, u ovom je istraživanju odbačena. Rezultati istraživanja Bilić i Ljubin Golub (2011.) pokazuju kako postoji veća ovisnost o video igricama, a samim time i o Internetu, kod učenika strukovnih škola u odnosu na učenike gimnazije. Kao mogući razlog tome navode kako učenici koji pohađaju strukovne škole žive u drugačijem okruženju, gledano s tehnološkog aspekta, za razliku od učenika gimnazije. Jednako tako navodi se i višak slobodnog vremena kao razlog većeg korištenja Interneta iz razloga što navedeni autori smatraju kako je akademsko opterećenje u strukovnim školama manje. Analizom dobivenih rezultata anketiranih učenika iz srednjih škola u Međimurskoj županiji može se zaključiti kako je primijećen veći postotak mogućeg nastanka ovisnosti o Internetu kod učenika gimnazije u odnosu na učenike strukovnih škola. Ovaj podatak je poprilično iznenađujuć s obzirom da se ovi rezultati znatno razlikuju od rezultata drugih istraživanja.

Analizom rezultata vezanih uz spol korisnika Interneta odgovoreno je na postavljeno istraživačko pitanje RQ1 koje glasi: *Da li se razina ovisnosti o Internetu razlikuje prema spolu učenika?*. Budući da nisu bili provedeni odgovarajući testovi, prema prikazanim i opisanim frekvencijama te postocima odgovora na određene čestice, možemo samo primjetiti kako je skupina ispitanih dječaka više izložena ovisnosti o Internetu od djevojaka. Međutim, uzorak muških i ženskih ispitanika nije bio ravnomjeran pa bi za točne rezultate trebalo provesti odgovarajuće testove.

Istraživačko pitanje RQ2 istražuje povezanost između vremenske dimenzije, rizičnog ponašanja i školskog uspjeha i zastupljenosti elemenata ovisnosti o Internetu kod učenika srednjih škola. Prema Livazoviću (2012.) vidi se povezanost među socijalnim obilježjima te interesom koji mladi pridodaju medijima, što također vodi ka sklonosti rizičnim oblicima ponašanja. U njegovu istraživanju školski uspjeh, vrsta škole i spol ispitanika pokazali su najveće razlike među mladima s obzirom na medijske sklonosti. U ovom istraživanju rizična dimenzija pokazala je izuzetno zanimljiv trend korelacija i povezanost rizičnih ponašanja, vremenskih obilježja te školskog uspjeha na uzorku od 201 učenika srednjih škola iz Međimurske županije.

Pomoću korelacijske analize odgovoreno je na istraživačko pitanje RQ3 koje je promatralo odnos vremena provedenog na Internetu i nedostatak sna korisnika Interneta. Dobivena korelacija bila je pozitivna i umjerenog intenziteta što ukazuje na povezanost tih dviju varijabli. Drugim riječima, smanjimo li varijablu koja se odnosi na vrijeme korištenja Interneta smanjit ćemo nedostatak sna, odnosno povećamo li vrijeme provedeno na Internetu povećat će se i varijabla nedostatka sna.

Prema korelacijskoj analizi prisutna je povezanost između vremena provedenog na Internetu i zanemarivanju školskih obaveza, no nije i nužno ostvariva. Samim time, prema RQ4, prekomjerno korištenje Interneta može, ali i ne mora negativno utjecati na školski uspjeh ispitanika.

ZAKLJUČAK

U odnosu na hipoteze H1 i H2 zaključeno je da postoje simptomi ovisnosti o Internetu među srednjoškolicima Međimurske županije. Rezultati pokazuju kako je veća mogućnost nastanka ovisnosti o Internetu kod srednjoškolaca gimnazije u odnosu na strukovne škole, dok količina vremena provedenog na Internetu ima najveću ulogu kod pojave oblika ponašanja vezanih uz ovisnost o Internetu. Kod ispitane muške populacije su simptomi ovisnosti izraženiji nego kod ispitanog ženskog uzorka.

Srednjoškolci veliku količinu slobodnog vremena provode na Internetu. Iako se Internetom mnogi koriste u sklopu učenja i za potrebe obrazovanja teško je odoljeti korištenju ovog medija u komercijalne svrhe. Smatra se da su srednjoškolci nižih školskih postignuća više skloniji ovisnosti o Internetu. Prema korelacijskoj analizi prisutna je povezanost između vremena provedenog na Internetu i zanemarivanju školskih obaveza, no nije i nužno ostvariva. Samim time, prema RQ4, prekomjerno korištenje Interneta može, ali i ne mora negativno utjecati na školski uspjeh ispitanika.

Smanjenjem broja sati provedenih na Internetu i odvojenošću od računala moguće je smanjiti opasnost od pojave ovisnosti. Druženjem i razgovorom s prijateljima i roditeljima adolescenti mogu zamijeniti vrijeme koje, kako zaključujemo, pretjerano i često uzaludno troše na Internetu, te time pozitivno utjecati na mnoge aspekte svog života koji bivaju ugroženi negativnim stranama korištenja Interneta. Razvojem tehnologije očekuje se još veći rast i razvoj Interneta u narednim godinama, a tako i sve više prisustva ovisnosti o tom mediju.

LITERATURA

1. Advanced Pain Treatment and Medical Diagnosis Group. (2003). *Types of addictions*. Posjećeno 01.04. 2013. na mrežnoj stranici: <http://www.advancedpaintreatment.com/types.asp>
2. Bijedić, M., Bouillet, D. (2007). Rizična ponašanja učenika srednjih škola i doživljaj kvalitete razredno nastavnog ozračja. *Odgojne znanosti*, 9 (2): 113-132.
3. Bratonja Martinović, Lj., novilist.hr. (2012). *Ovisnost o internetu – psihološki poremećaj*. Posjećeno 02.04.2013 na mrežnoj stranici: <http://www.novilist.hr/Lifestyle/Zdravlje-ljepota/Zdravlje/Ovisnost-o-internetu-psiholoski-poremecaj>
4. Darlon, E.B. (2007). *Adolescent Behavior Research Advances*. Nova Science Publishers
5. Dumičić, K., Žmuk, B. (2009). Karakteristike korisnika interneta u Hrvatskoj i reprezentativnost internetskih anketa. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 7 (2): 115-140.
6. Grant, I.C. (2005). Young Peoples' Relationships with Online Marketing Practices: An Intrusion Too Far? *Journal of Marketing Management*, 21 (5-6): 607–623.
7. Haddon, L., Livingstone, S., the EU Kids Online network. (2012). *EU Kids Online: National perspectives*. Posjećeno 02.04.2013. na mrežnoj stranici: <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf>
8. Illinois Institute for Addiction Recovery. (2013). *Internet*. Posjećeno 23.03.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.addictionrecov.org/Addictions/?AID=43>
9. Internet World Stats. (2012.) *Internet Users in the World*. Posjećeno 01.04.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>.
10. Joinson, A.N., McKenna, K.Y.A., Postmes, T. i Reips, U.D. (2007). *The Oxford Handbook of Internet Psychology: Internet use and abuse and psychological problems*. New York, United States, Oxford University Press
11. Lei, H., Xu, J., Zhao, Z., Qin, L., Du, Y., Zhou, Y. i Lin, F. (2012). Abnormal White Matter Integrity in Adolescents with Internet Addiction Disorder: A Tract-Based Spatial Statistics Study. *PLoS ONE*. Posjećeno 22.03.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0030253#s4>
12. Lenhart, A., Madden, M., Pew Internet & American Life Project. (2005). *Teen content creators and consumers*. Posjećeno 02.04.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.pewinternet.org/Reports/2005/Teen-Content-Creators-and-Consumers/1-Summary-of-Findings.aspx>.
13. Livazović, G. (2012). Povezanost medija i rizičnih ponašanja adolescenata. *Kriminologija i socijalna integracija*, 20 (1): 1-132.
14. Miliša, Z. i Tolić, M. (2010). Kriza odgoja i ekspanzija suvremenih ovisnosti. *Medianali*, 4 (8): 135-164.
15. Pies, R. (2009). Should DSM-V Designate “Internet Addiction” a Mental Disorder? *Psychiatry (Edgmont)*, 6 (2): 31-37.
16. Steffes-Hansen, S. i Tsaoa, J.C. (2008). Predictors for internet usage of teenagers in the United States: A multivariate analysis. *Journal of Marketing Communications*, 14(3):171–192.
17. Üneri, O.S. i Tamdır, C. (2011). Evaluation of internet addiction in a group of high school students: a cross-sectional study. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24 (24): 265-272.

18. Ybarra, M. and Mitchell, K. (2007). Prevalence & frequency of Internet harassment instigation: Implications for adolescent health. *Journal of Adolescent Health*, 41(2): 189-195. (CV157)
19. Young, K.S. (2009). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3): 237-244.

Abstract: *This paper investigates Internet addiction among high school students. The target group sample consists of 201 respondents from Međimurje county high schools who completed an anonymous online survey via Facebook. The online survey is used to examine in what kind of correlation is the level of Internet addiction against the students gender, in what degree is time, risky behavior and academic achievement affecting the prevalence of addiction, respectively if symptoms of Internet addiction in adolescent affects on risky behavior of themselves and neglecting school responsibilities. Furthermore, we want to determine whether there is a difference in the level of possible Internet addiction against a gymnasium and vocational high school student. For the data processing we used a frequency and correlation analysis and graphical and tabular presentation. Results show that there are small signs of Internet addiction which are more pronounced in the male population and both genders in gymnasium schools, while the amount of time spent on the Internet has the biggest role in the appearance of other behavior forms related to Internet addiction.*

Key words: *Internet, Internet addiction, adolescent, high school students, risk behavior*